ХАЛЫКНЫҢ ДӨНЬЯСЫН! СӨЙ ГОМЕРНЕ, СӨЙ ХАЛЫКНЫ, СӨЙ

ДУСЛЫК

ОКТЯБРЬ РАЙОНЫНЫҢ ИҖТИМАГЫЙ-СӘЯСИ ГАЗЕТАСЫ.
ОБЩЕСТВЕННО - ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА ОКТЯБРЬСКОГО РАЙОНА.

Газета 1931 елның 9 июленнән бирле чыга. | №144 (7317) | 30 ноябрь, 1991 ел. ШИМБӘ | Бәясе 4 тиен.

Мактаулы терлекчеләр

«Россия» колхозы ит сату планын айдан-айга вакытыннан алда үтәп бара. Бу өлкәгә дуңгызчылык фермасы эшчеләре шактый зур өлеш кертә. Биредә быел узган ел белән чагыштырганда 700 башка артык үрчем алынды. Юлия Ивановна Имукова иң күп үрчем алучылардан исәпләнә. Зинаида Якимовна Белова, Мария Тимофеевна Кадяшева, Николай Васильевич Имуков мактаулылар исемлегеннән төшмиләр. Алар ноябрь аенда һәр баштан 400 әр грамм үсеш алдылар.

◇ Бер колхоз хәбәрләре

Мәҗлесләр күңелле үтте

Муса Җәлил исемендәге колхозда соңгы көннәрдә эшлекле һәм күңелле вакыйгалар булып үтте. Бер көнне механизаторлар үз эшләре буенча үтелгән этапка йомгак ясадылар, икенче көнне терлекчеләр кышлату чорының үткән айлары турында фикер алыштылар. Мәҗлесләрнең һәркайсы мул итеп әзерләнгән табыннар артында колхоз һәм мәктәп ашханәләрендә үтте.

Биредә игенчелектә һәм терлекчелектә тырышып эшләүче алдынгыларның исемнәре аталды һәм аларның һәркайсына акчалата премия бирелде. Шулай ук лотерея уеннары да уйнатылды.

Яңа профсоюз лидеры

Колхозда тагын бер эшлекле җыелыш булды. Ул профсоюзның отчет һәм сайлау җыелышы. Биредә профсоюз комитеты һәм ревизия комиссиясенең отчетлары тыңланды һәм соңыннан яңа профсоюз рәисе сайланды. Берничә ел буе колхозның профсоюз лидеры булып хезмәт итүче Гомәр ага Шакировның үзе теләп эштән китүе сәбәпле яңа рәис итеп Габдулла Нургалиевич Шәяхмәтов сайланды.

Пенсионерлар алгы сафта

Пенсия яшемә җиттем, дип беркем дә өйдә утырырга җыенмый биредә. Хәер, хәзер авылда яшьләр хисапсыз кимегән чорда зур ышаныч шундыйларда бит. Әйтик, Һади Яруллин, Сәлихҗан Шәвәлиев, Габбас Нигъмәтуллин, Гариф Сафиуллин, Ислам Хәйруллин, Барый Шәяхмәтов, Ислам Мөхәммәтҗанов, Исмәгыйль Әхмәтов турында нәкъ шуларны әйтергә мөмкин. Алар сигезәү быел барлык терлекчелек биналарын да төзекләндереп, кышкы чорга әзерләделәр. Ул гына түгел, җәен печән чабуда да, салам җыюда да алар алгы сафта булды.

Ф. ГАЛИМОВА.

Төз, мәһабәт булып үсеп утырган агачларны егу беренче карашка кызганыч та кебек... Әмма табигать шуның белән безгә хезмәт итә дә: урман кыйммәтле һәм нык төзү материалы, ягулык һәм башка байлыкны бирә. Ә ул байлык Иван Аркадьевич Хурастеев кебек урман кисүчеләр кулыннан үтә. Һәр эшнең үз нечкәлекләре булган кебек, урман кисүнең дә сере, үзенчәлеге бар һәм Иван Аркадьевич 6 ел эшләү дәверендә аңа төшенергә өлгерде инде. Җитезлек, шул ук вакытта сабырлык, саклык, хезмәтенә намуслы караш аңа һәрчак әйбәт күрсәткечләргә ирешергә мөмкинлек бирә.

Хәер, мастер Иван Степанович Морозов җитәкчелегендәге комплекслы бригадада (ә ул нәкъ шунда эшли) андый уңганнар аз түгел. Әнә урман кисүче ярдәмчесе Петр Семенович Оренбуров та нәкъ шундыйлардан. Ул 1973 елдан бирле эшли Чулпан урман пунктында. Урман кисүче дә булды, тракторчы да, инде соңгы елларда агач егучы ярдәмчесе эшен башкара. Теләсә нинди һава шартларында да бу хезмәтнең һәркем өчен кирәкле эш икәнен аңлап, смена нормасын арттырып үтиләр урман эшчеләре.

Рәсемнәрдә: И. А. Хурастеев һәм П. С. Оренбуров.

Н. Азизов фотолары.

Эшлекле сөйләшү

Күптән түгел «Путь к коммунизму» колхозында отчет профсоюз җыелышы элеккечә утырышлар залында рәсми төстә түгел, ә мастерскойда, механизаторларның турыдан-туры эш урыннарында эчкерсез сөйләшү рәвешендә барды.

Тармак эшчәннәренең авыл хуҗалыгы елы йомгаклары турында колхозның профсоюз комитеты рәисе Л. С. Ерепова сөйләде. Ул кыскача түбәндәгеләргә тукталды:

— Быел да ел игенчеләр өчен катлаулы булды. Аеруча язгы чәчү зур киеренкелек белән үтте. Чәчеләсе 3340 гектар мәйданның 445енә генә көздән арыш чәчелгән, 1200 гектар мәйдан җир туңга сөрелмичә калганга, бу эшне язын башкарырга туры килде һәм болар язгы культураларны чәчү сроклары сузылуга да сәбәпче булды. Ә инде игеннәр әйбәт кенә үсеп килгәндә, каты корылык килүе исә игенченең бөтен өметен җимерде. Халык әйтмешли, иген уңышы җиргә генә түгел, күккә дә бәйле әле.

Урып-җыю чорында да үстерелгән икмәкнең бөртеген дә әрәм-шәрәм итмичә кыска срокларда җыеп алу өчен кыр хезмәтчәннәре вакыт белән исәпләшмичә, көнне төнгә ялгап эшләделәр.

Лев Савицкий планда каралган 195 гектар урынына 381 гектар мәйданда иген суктырып, планны 195 процентка үтәде һәм хуҗалык комбайнчылары арасында 1 нче урынга чыкты.

Вячеслав Кончев 258 гектарда (132 процент), Валерий Ишмуллин 249 гектарда (121 процент) игеннәрне теземнәргә салды. Суктыруда шулай ук Вячеслав Кончев (3064 центнер), Андрей Львов (2553 центнер), Валерий Ишмуллин (2261 центнер) алдынгылыкны бирмәделәр.

Любовь Семеновна шулай ук җирләрне көзге чәчүгә әзерләүдә һәм туңга сөрүдә, уҗым чәчүдә, икенче урак — чөгендер алуда, терлекләргә кышка җитәрлек азык базасы туплауда катнашкан барлык механизаторларның да тырыш хезмәтләрен ассызыклады.

Мастерской мөдире А.И. Плотниковны, тракторчылар Н. И. Беловны, Е. И. Аркатовны, Ю. А. Прокопьевны, мастерскойда слесарь булып эшләүче В. П. Микушкинны, Ф.Т. Сосновны, балта остасы И. Л. Ереповны бирегә җыелган хезмәттәшләре 50 яшь тулу уңаеннан кайнар котладылар. Любовь Семеновна аларга колхоз идарәсе һәм профсоюз комитеты исеменнән Мактау кәгазе һәм истәлекле бүләкләр тапшырды.

Механизаторларның колхозның баш экономисты М. И. Лыковага да сораулары күп иде. Ул компенсация һәм 1 октябрьдән кертелгән хезмәт хакына өстәмә түләү тәртипләре белән таныштырды.

Механизаторларны борчыган күп мәсьәләләр күтәрелде бу сөйләшүдә. Запас частьләр булмау сәбәпле, ремонт белән шөгыльләнгән механизаторларның вакыты белән эшсез йөрү очраклары булуы, шулай ук мастерскойда эш шартларының канәгатьләнерлек булмавы һәм башкалар турында борчылып сөйләделәр бирәдәгеләр.

Хуҗалыкның баш механигы А. С. Фомин запас частьләр белән тәэмин итүнең һаман саен кыенлаша баруын, белгечләр тарафыннан бу юнәлештә күрелгән чараларны бәян итте, механизаторларга да бу сәбәптән тик торган очракта, кушылган башка эшкә алыну кирәклеген әйтте.

Җыелышта катнашучылар колхоз идарәсенә үзәк мастерскойны реконструкцияләүне 1992 елдан да калмый башлау зарурилыгы турында мөрәҗәгать белән чыгу турында карар кабул иттеләр.

Терлекчеләр белән шундый сөйләшү 15 нче һәм 20 нче ноябрьдә һәр бригадада аерым үтте. Тармак хезмәтчәннәре эшләре һәм үзләрен борчыган мәсьәләләр турында фикер алыштылар.

Р. ШӘЙХУЛЛИНА.

Ишеттегезме әле...

Бүген республиканы сагалап торучы төп куркыныч — икътисадта, — дип белдерде Молдова Президенты Мирча Снегур. Хезмәттәшлек турында икътисади килешү төзелүгә карамастан, хаос сәйләп бетергесез төс алды, диде ул румын газетасы «Адевэрул» белән интервью вакытында. Президент фикере буенча, икенче реаль куркыныч — республиканы җимерергә маташу. Сепаратистларга гарантия бирелгән булса да, алар Молдованың федерализмы һәм конфедерализмы турында хыялланып, җимерү эшчәнлеген дәвам итәләр. Үзен диктаторлыкта һәм элекке коммунистик структураларны торгызуда гаепләргә маташуны Президент кире какты.

x x x

Кызыл Байраклы Кара Диңгез хәрби флотында якын көннәрдә тагын бер хәрби база барлыкка киләчәк. Ул Краснодар крае территориясендә урнашачак. Бу карарга Флотның төп базасы Севастопольнең суверен Украина территориясендә булуыннан килгәннәр.

x x x

Кыргызстан МВДсы самогон кайнату турында рөхсәт Указы хәзерли. Әлеге Указ спиртлы эчемлекләргә бәяләрнең кискен күтәрелүеннән соң килеп туган дефицитлык сәбәпле чыгарылачак.

x x x

Улан-Удэ халкы шәһәр үзәгендә Ленин бюсты өчен мех бүрек тегәргә карар кылганнар. Моны тегәргә теләк белдерүче исеме сер итеп саклана. Бөтендөнья юлбашчысы бюстының озынлыгы 2,5 метр. Гиннесс рекордлар китабына кандидат бюстка кабарда тиресеннән тегелгән бүрек кидерергә исәпли.

x x x

Түбән Кама «Нефтехим» берләшмәсенең беренче изопрен каучук заводында ясалма олифа чыгаручы тәҗрибә-промышленность цехы хезмәт күрсәтә башлаган иде.

Хәзер бу җайланма елына 6 мең тонна продукция бирә. Аңа чимал булып, элек беркайда да кулланылу тапмаган промышленность калдыклары хезмәт итә.

«Югалган» очучылар

Галәм серләре

Совет укучысына галәмне үзләштерү тарихы әлегә кадәр төгәл билгеле түгел. Беренче космонавт Валентин Бондаренко һәм юкка чыккан башкалар турында сүзләр йөри. Ю. А. Гагаринның үлеме турындагы имеш-мимешләр дә исәпсез-сансыз. Чыннан да, күп нәрсә әлегә сер, ләкин заманнар үтү белән яшерен нәрсә билгелегә әйләнә бит. Хурлык булса да таныргa туры килә: хәтта хәбәрдарлык заманында да Ватаныбыз космонавтикасының фаҗигале сәхифәләрен без чит ил чыганаклары аша гына белә алабыз. Анда ул серләр инде күптән ачык.

Түбәндә Американың күренекле язучысы Джейм Обергның «Совет фаҗигаләре эзеннән» дигән китабыннан бер өзек тәкъдим ителә.

1986 елга хәтле бер генә Совет китабы яки журналы да Валентин Бондаренко исемен телгә алмады. 1982 елда, минем «Кызыл йолдыз орбитада» дигән беренче китабым басылып чыкты. 12 ай үткәч, Мәскәүдәге бер иптәштән кызык кына бер фоторәсем килеп төште. Анда А. Леонов минем китабымны кулына тоткан һәм беренче космонавт булулары бик ихтимал алты кешенең китаптагы фотосурәтен игътибар белән карап тора. Аны кызыксындырган фотосурәт 1961 елның маенда, ягъни Ю. Гагарин очышыннан соң берничә атна үткәч төшерелгән. Ул фотосурәт астында шул рәсемнең соңрак ясалган копиясе урнаштырылган, анда исә әлеге кандидатларның берсе инде «югалган».

Космос эше белән шөгыльләнүче Совет рәсми кешеләре, шул исәптән Леонов үзе дә, кайбер күңелсезлекләрне һәм кайбер исемнәрне яшерү өчен зур тырышлык куйдылар. Леонов моны эшләгәнендә бүген, бәлки үкенә дә торгандыр. Әлеге конкрет очракта хакыйкатьне тәмам яшереп булмады, һәм «югалган» космонавт яңадан «терелде».

Турыдан-туры космик тикшеренүләр белән бәйле кешеләрдән башка берәү дә уннарча еллар буена Григорий Нелюбов турында бернәрсә дә белмәде. Ә ул яшь очучы, кыюс холыклы кеше иде. Академиядә укыган, оста очучы булган бу кешене галәмгә юл салу өчен сайлап алынган кечкенә төркем эчендә иң өметлеләрдән санаганнар. Ю. Гагариннан соң, мөгаен, галәмгә чыгарга тиешле икенче космонавт та шул булгандыр. Әмма көтелмәгән бер хәл килеп чыга. Нелюбов белән бергә космонавтлар отрядыннан тагын ике кешене якшәмбе көнне ялга чыккан җирләреннән әйләнеп кайтканда хәрби патруль тоткарлый. Зонага үтеп керү өчен аларның яннарында тиешле документлары булмый, өстәвенә кызмача да икәннәр. Гауга чыга. Өчесен дә кулга алалар, гафу үтенергә кушалар. Тик Нелюбов гафу үтенүдән баш тарта (космонавт бит!).

Шуннан соң башлыкларга рапорт китә. Нелюбовны космонавтлар отрядыннан чыгарып, Ерак Көнчыгышка, авиациядә хезмәт итәргә озаталар. Ахыр чиктә ул эчүгә сабыша һәм поездга тапталып үлә (бәхетсезлекме, үзе ташлангандырмы — билгесез). Аны барлык исемлекләрдән сызып ташлыйлар, элекке фотосурәтләрдән юк итәләр. Аның иптәшләре — әлеге ике космонавт язмышы да шундыйрак: аларны отрядтан чыгаралар, азактан аларның эзләре бөтенләй югала.

Советлар үзләренең космик программаларын гел уңышлы үтәлә торган нәрсә итеп күрсәттеләр, барысы да план буенча, бик шома баргандай итеп... Көнбатышта йөргән хәбәрләр моның киресен сөйли. Бездә, мәсәлән, СССРда һәлак булган космонавтларның аерым каберлеге бар, дип сөйлиләр, ә космонавтларның үз илләрендә бу нәрсә кискен төстә кире кагыла. Тик 1986 елда гына журналист Я. Голованов «Известия» газетасында космонавт Валентин Бондаренконың һәлак булуы турында язып чыкты.

Ул 1961 елның 23 мартында һәлак була. 24 яшендә, космонавтларның беренче төркемендә иң яшьләрдән. Мәкалә эчендә үләреннән берничә көн элек төшерелгән фотосурәте урнаштырылган. Моннан тыш та кызыклы мәгълүматлар байтак: 1960 елның мартында сайлап алынганнардан, космонавтларның беренче төркеменә яраклылардан алтысының гына исеме калган. Берсен — Анатолий Карташовны, центрифугадан соң тиресеннән кан киткәнлектән, яраксызга чыгаралар. Икенчесе — Валентин Варламов суга чумганда муенын имгәтә. Берничә елдан соң ул үлә. Тагын берсе — Марс Рафиков космонавтлар отрядыннан шәхси сәбәпләр белән китә (бәлки, милләте туры килмәгәндер). 1968 елда тагын берсенең — Дмитрий Зенинның яман шеш белән авыруы беленә.

Очучы Ледовеник 1957 елда Идел буенда Капустин Яр ракета базасында орбита яңы очышы вакытында һәлак була.

Очучы Шиборин икенче елны шундый ук очыш вакытында һәлак була.

Очучы Митков 1959 елда өченче сынау чагында һәлак була.

Билгесез космонавт — 1960 елның маенда галәмдә кала. Аны орбитага чыгарган капсула, юнәлешен үзгәртеп, галәм эченә китеп югала.

1960 елның сентябрендә тагын бер космонавт (имеш-мимешләргә караганда, Петр Долгов), ракета старт мәйданында шартлаудан һәлак була.

1961 елның 4 февралендә Советлар очырган серле бер очкычтан кешенең йөрәк тибеше ишетелеп тора, аннары ул ишетелмәс була. (Кайбер фаразлар буенча бу — Качур һәм Грачевлар очкан капсула була).

1961 елның апрель башында очучы Владимир Ильюшин Җирне өч тапкыр әйләнеп чыга, әмма космодромга кайтканда һәлак була.

1961 елның маенда Европада ярдәм сорап бирелгән сигналларны тоталар, бу — ике космонавт утырган һәм орбитага чыгарылган космик корабтан булырга тиеш.

1961 елның 14 октябрендә берничә кеше утырган космик кораб, юнәлешен югалтып, йолдызлар арасына китеп югала.

1962 елның ноябрендә Италия һәвәскәр радистлары һәлакәткә очраган космик кораб сигналларын тоталар. Кайберәүләр фараз иткәнчә, ул Белоконов очкан кораб булырга тиеш.

1963 елның 19 ноябрендә хатын-кызларның икенче тапкыр космоска очуы фаҗигале тәмамлана.

1964 елның апрелендә чама белән тагын бер космонавт һәлак булырга тиеш, Италиянең кыска дулкынында эшләүче радистлары янә һәлакәт сигналларын тоталар.

1967 елда «Апполон-1» дә янгын чыкканнан соң (өч астронавт һәлак була), Американың разведка хезмәтләре Советларның космоска 5 тапкыр очулары турында хәбәр алалар, алар барысы да фаҗигале тәмамлана. Җирдә кешеләр үлеменә китергән алты авария була.

Мин Советларның космик программасына караган матбугат конференцияләре турындагы берничә отчетны өйрәндем, аларда космонавтларга кандидатлардан рәсми билгесез булган унлап кеше исемен таптым. Аннан соңгы хәбәрләрдә алар турында берни дә әйтелми. Дөрес, соңыннан Ю. Гагаринның очуына 10 ел тулу уңае белән, 1971-72 елларда чыгарылган рәсемнәрдә алар тагын күренә. Ул рәсемнәрнең берсе — инде алда телгә алынган. Сочида ялда вакытта төшереп алынган беренче алты космонавт сурәте.

Берничә елдан (1973 елдан соң) инглиз тикшерүчесе Рекс Холл бер үк көндә 16 космонавтны бергә төшереп алган бер үк фотосурәтнең ике төрле булуын ачыклый. Аларның икенчесендә космонавтлар унберәү генә калган. Григорий Нелюбов, Иван Аникеев, Валентин Филатов, Марс Рафиков һәм Дмитрий Заикин юкка чыкканнар. Соңыннан парашют белән сикергәндә һәлак булган парашют инструкторы Никитин да икенче рәсемдә юк.

1973 елда НАСАга килгән Совет делегациясе әгъзасы булган бер хатын-кыз Америка хезмәткәрләренә үзенең 1967 елда һәлак булган космонавт Анатолий Топов хатыны икәнен сөйли.

60 нчы еллар уртасында бер космонавтның парашют белән сикергәндә, икенчесенең автомобиль авариясендә һәлак булуы турында хәбәрләр бар иде шул...

В. Бондаренко фаҗигасе 1967 елның гыйнварында Кенниди борынында кабатланды. Ул вакытта кислород артык күп булган камерада өч астронавт янып үлде. Алар — Виргилл Гриссом, Эдвард Вайт һәм Роджер Чэффи иде. Советлар Бондаренконың үлем сәбәпләрен вакытында хәбәр иткән булсалар, бу үлем булмый калыр иде.

Н. Хрущев ул заманда, тулы информация алмашырга кирәк, дип күп тапкырлар чыгыш ясады. Әмма шуны эшләмәде. Аның сәяси варислары космоска очуга бәйле проблемаларны һәм кыенлыкларны яшерүне дәвам иттерделәр.

1965 елда, мәсәлән, «Восход-2» очкан чакта космоска чыккан космонавт, корабын тышкы яктан әйләнеп чыгу кыенлыгы аркасында, чак кына һәлак булмый кала. Советлар Америкадагы хезмәттәшләрен бу турыда кисәтмәделәр. Киресенчә, бөтен дөньяга зур уңыш турында шапырындылар. Күп еллар үткәннән соң гына «Восход-2» экипажы әгъзаларының ул очышлары ничек кыен булуы турында көнбатыш журналистлары сөйләделәр һәм ул вакыттагы рәсми белдерүләрнең чынбарлыктан ерак торуын әйттеләр.

Шулай да Советлар космостагы кайбер уңышсызлыкларын таныдылар, дөрес, бу гомуми сүзләр белән генә әйтелде, «вактөяге» ачылмады, 1967 елның апрелендә В. Комаров һәлак булды — «Союз-1» җиргә төшкәндә парашюты ачылмады. Берничә елдан соң Виктор Евсиков («Союз» системасындагы корабларның җылылык капламасын эшләүдә катнашкан, рус инженеры, соңыннан, Америкага күчеп киткәч, шул чор турында үзенең истәлекләрен язып бастырды). «Кайбер очырулар, шул исәптән Комаровның очуы да (Хезмәт ияләренең халыкара бердәмлеге көненә) пропаганда максатында эшләнде. Проект бюросы фикеренә караганда, «Союз» космик аппараты җиренә җиткерелмәгән иде әле. Идарә системасының ышанычлы булуына ирешәсе бар иде. Шуннан алда дүрт тапкыр очыру, көйләү, температураны тикшерү һәм парашют системасында кимчелекләр барын күрсәткән иде».

«1966 елда, Королев үлгәннән соң, программа җитәкчесе булып калган Василий Мишин бу очыруга каршы килгән, дигән сүзләр дә йөргән иде». Әмма Мишинның беркетмәгә кул куймавына карамастан, кораб очырыла. Комаровның үлем ачысы белән кычкыруларын Американың күзәтү станцияләре тоткан. Һәлак буласын ул орбитада чакта ук белгән, америкалылар аның хатыны, Косыгин һәм космонавтлар төркемендәге дуслары белән җан тетрәткеч сөйләшүен язып алганнар. Кораб Җиргә якыная башлагач, ул температураның күтәрелүен әйткән, шуннан соң аның ыңгырашуы һәм елаганга охшаган авазлары гына ишетелгән.

1987 елның апрелендә (тулы хәбәрдарлык чорында) Советлар Комаровның һәлак булуына 20 ел тулуын искә дә алмадылар Комаровның нинди сәбәпләрдән үлүе турындагы хакыйкать тулысынча ачылмады. Бу серне әле быел гына «Энергия» фәнни-производство берләшмәсенең, исемен атамаска кушкан бер хезмәткәре, ачты. ИМО-пресс агентлыгы хәбәрчесенә ул бу турыда менә ниләр сөйләгән. «Кызуга чыдам булсын өчен корабны махсус тышча белән каплыйлар. Атмосферага кергәч, ул парга әйләнеп оча, корпусны суыта. Аппаратка шул тышчаны автоклавта эретеп ябыштырганда, парашют салынасы контейнер капкачын ябарга онытканнар. Шуның аркасында контейнерның эче кытыршыга әйләнгән, күләме кимегән. Эшчеләр парашютның сыймавына гаҗәпләнгәннәр. Тик шулай да аны көчләп тыгып куйганнар. Әлбәттә, мондый парашют ачыла алмаган.

Һәлакәттән соң парашютны тартып чыгару өчен нинди көч куелырга тиешлеген сынап карыйлар. Берничә тонна авырлыкта кораб динамометрда асылынып кала, ә парашют чыкмый. Менә шулай итеп кемнеңдер ваемсызлыгы, намуссызлыгы аркасында космонавт В. Комаров коточкыч үлем белән үлә».

1968 елның мартында СССР һәм бөтен дөньяны Ю. Гагаринның һәлак булуы тетрәтте. Ул реактив самолетта үзенең инструкторы Владимир Серегин белән гадәти күнекмә очышын үтәгәндә үлде. Ләкин Советларның рәсми даирәләре бу һәлакәтнең сәбәпләрен ачмадылар, шуннан уннарча юрама һәм фараз туды. Аларның кайберләре буенча, Гагарин, имештер исерек булган, егетлек күрсәтәм, дип кыланган, ачык кабинадан кабан дуңгызын атарга теләгән. Икенчеләре буенча — имештер Кремль аңардан котылырга теләгән, имештер себерке, өстерәлчек булуын, Хрущевның сөекемлесе булуын яратмаганнар.

Рәсми рәвештә Гагаринны «изге»ләр рәтенә керттеләр. Аның үлеменә кагылышлы төрле «ваклыклар» соңыннан гына пәйда була башлады. Төрле аварияләр турындагы архивны совет журналистларына 1987 елның башында гына ачтылар. Репортерлар бу аварияне «очучының ялгышуы нәтиҗәсе» дип атадылар, бу инде әлеге юрамаларны, шул исәптән исереклек турындагысын да кире какмый.

Фаҗигале вакыйгалар 1970 елда да, 1975 елда да була, 1983—85 еллар арасында да кабатлана, әмма Советлар һаман, «барысы да әйбәт, бик шома бара», дип раслыйлар.

«Для вас» №23, 1991 ел.

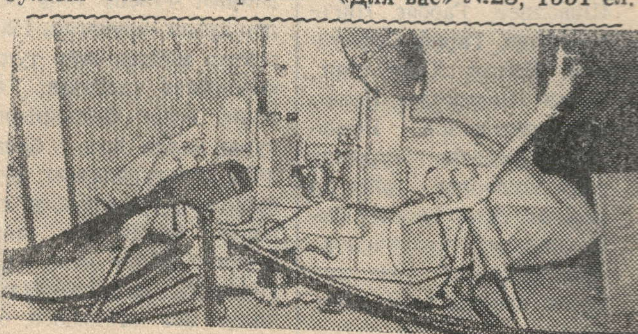

Пасаденедагы (Калифорния штаты) реактив хәрәкәт лабораториясе АКШның иң эре космик үзәге һәм ул төрле программалар буенча уңышлы эшли.

Атналык почтадан

Абыем турында

Районнан читтә яшәсәм дә, «Дуслык» газетасын яратам. Әле менә бүген дә аңа мәкалә язасым килде. Билгеле, абыем турында. Ул—XXI партсъезд исемендәге колхозның алдынгы механизаторы—Сәмигулла Шәрифулла улы Ситдыйков. Мин аның белән хаклы горурланам. Аңа яшьли эшкә керешергә туры килде. 7 нче классны тәмамлау белән ул тракторчы ярдәмчесе булып эшли башлады. Моңа 24 ел гомер узган, ә ул һаман да иген үстерә, урып-җыя. Уңганлыгы белән дә һәркемне сокландыра. Тырышлыгы бушка китми, таш йорт салды, машина алды.

Быелгы уракта абыем «Нива» комбайны белән игеннәрне урып-җыйды һәм район комбайнчылары арасында алдынгы урыннарны алды. Аңа «Мир» суыткычы бүләк иттеләр. Абыемның хезмәтен югары бәяләгән колхоз һәм район җитәкчеләренә рәхмәтебез чиксез.

Р. ХӘММӘТҖАНОВА.
Яр Чаллы шәһәре.

Радио тынып калды

Иске Авыл һәм Кара Күл авылларын радиолаштыруда безгә район Советы депутаты А. И. Газизуллин булышкан иде. Баштагы елларда радио әйбәт кенә сөйләде, сөенеп бетә алмадык. Шуннан соң өзеклекләр булды. Ә инде 2 айдан бирле бөтенләй тынып калды. Бу хәл беркемне дә борчымый булса кирәк. Чөнки килеп караучы да, кызыксынучы да юк. Югыйсә, акчасын кичектермичә җыеп алалар.

Районнан ерак поселоклар нигә шулай ташландык хәлдә икән? Иске Авылда өч урында телефон бар иде. Инде аның да икесе бөтенләй эшләми. Хәер, бер хуҗалыкта телефон бар. Тик гел-гел кешеләрне борчып йөреп булмый бит. Менә шулай яши бездә ерак авыл халкы.

Р. КӘЛИМУЛЛИН.
Иске Авыл.

Рәхмәт аларга

Тимерлек урта мәктәбе укучылары хезмәт дәресе укытучысы Алексей Григорьевич Гурьянов җитәкчелегендә карт-карчыкларга һәртөрле ярдәмне күрсәтәләр. Быел алар минем бакчамдагы бәрәңгемне җыеп алуда булыштылар.

Ата-аналарга да, укытучыларга да шушындый миһербанлы балалар тәрбияләүләре өчен зур рәхмәт.

А. ОРЕНБУРОВА,
пенсиядәге укытучы.

◆ Авыл язга әзерләнә

Ашыгырга бик вакыт

Әнәс Әмировны чираттагы чәчкечне ремонтлау вакытында очраттык. Сошникларын алмаштырып тора иде.

Тагылма инвентарьны язгы чәчү чорына хәзерләү белән хуҗалыкта махсус звено шөгыльләнә. Звено членнары Сәлихҗан Әхмәтов һәм Рафаэль Хәсәншин да бу эштә җитезлек, уңганлык күрсәтәләр. Ике агрегат өчен чәчкечләрне көйләп саклау мәйданчыгына чыгарганнар инде.

—Чәчкечләрне тулы тәртипкә китерү өчен мөмкинлекләребез бар,—ди хуҗалыкның трактор бригадасы бригадиры Камил Мостафин һәм шуны дәлилләү йөзеннән запас сошникларны күрсәтә. Һәр деталь, запас часть алтын бәясенә тиң бүгенге көндә чишмәлеләр аларны «Октябрьскремтехпредприятие»гә башка колхоз-совхозлардан алда, элегрәк ремонтка тапшырып өлгергәннәр. Хәзер мастерскойда эштә тоткарлык булмавының төп сәбәбе шунда.

Язгы чорда чәчүгә агрегат чыгаруны күздә тоталар хуҗалыкта. Өченчесе сафка бастыру бара. Моннан тыш, уҗым тукландыру өчен дә шундый агрегатлар көйләп куясы бар.

Бу звено, гомумән, күздән бирле сабанга хәзерләктә. Иң элек авыл хуҗалыгы машиналарын кышкы саклауга куйганнар. Бу эшне сыйфатлы башкарганнар, бу бүген дә күренеп тора.

Шул ук коллектив культиваторларны көйләүне дә алып бара. Эш бер очтан башкарыла, чәчкечләр өчен тиешлесе әзер булмаганда аларын төзәтә торалар. Биредә дә алда башкарасы шактый күп әле —10 культиваторның өчесе генә осталар кулы аша узган.

Тырмалар төзәтә торган алачыкта җанлылык зур иде. Гомерен икмәк игеп үткәргән, соңгы елларда җәен чөгендер игүдә эшләгән Камил Закиров үзенә йөкләтелгән вазифаны күңел биреп башкара торган оста. Аның белән бергә хезмәт куючы Рафикъ Җәләлетдинов, Нәҗип Сәйфуллин да өлгер эшлиләр. Тимерче Азат Әхмәтов, аның ярдәмчесе, чүкечче Рөстәм Хәбибуллин туры мәгънәсендә ут уйнаталар, кыздырылган металлдан чүкеп тырма тешләре һәм башкаларны хәзерлиләр. Авыр чүкечләр уйнаганда тирә-юньгә очкыннар чәчелеп тора. Токарь Мингалим Заһидуллин да ремонтчылар янында мәш килә. Игенчеләрнең һәр заказын тулы үтәү өчен тырыша ул.

Колхозда аренда звеносы да эшләп килә. Алар үзләренең техникасын чәчү чорына үзләре хәзерлиләр. Алар башкарасы хезмәт аз түгел әле.

—Чылбырлы тракторларны маркаларына карап төрле ремонт-техник предприятиеләрдә ремонтлыйбыз,—ди баш инженер Солтан Вафин.—Көпчәклеләрен исә үзебездә башкарырга туры килә. Аларны төзәтүдә запас частьләрго кытлык зур. Хәер, соңгысы бу төр техникага гына кагылмый. Тапсаң алуы кыен, бөтен җирдә бартер, ягъни алмашка ни дә булса сорыйлар.

Хуҗалыкта яңа автогараж өлгерткәннәр. Әлегә җылытылмаган булса да, шоферларга, элекке белән чагыштырганда, күпкә уңай хәзер. Автомобильләр агымдагы ремонтны шунда узалар.

Әмма бу юнәлештә алда көткән эшләр гаять күп әле. Тагылма инвентарьны, вакытыннан азрак калышып булса да, нигездә өлгертерләр. Комбайннарга килгәндә хәл күпкә катлаулы. Аларның өчесен «Октябрьскремтехпред»ка илтеп тапшырганнар. Аларын андагы график нигезендә төзәтерләр, билгеле. Ә калганнары? Әйтүләренчә, аларына күп ремонт таләп ителми. Ләкин бер сезон эшләгән агрегатның һәр детален карап төзәтми торып, ягъни ремонтламый торып басуга чыгу турында уйларга да юк. Бу мәсьәләдә хуҗалыкта кышның кулай мөмкинлекләрен, вакытның иркен булуын онытып җибәрәләр, аны җәйгә чыккач башкарырга исәп тоталар. Ләкин ул чакта, кырыкмаса кырык төрле эш агылып ятканда, моны башкару тагын да кыен һәм вакыт ягыннан да кысан булачак ич. Бу уңайдан колхоз җитәкчеләренә, һәркемгә мәгълүм: «Арбаны кышын, чананы җәен әзерлә»,—дигән хакыйкатьне истә тотарга кирәген янә искәртү зарури. Чөнки алда телгә алган төрләрдән башка да осталар кулы тиюне көтүче техника шактый әле. Терлек азыгы хәзерләү буенча техника һәм башка төр җиһазлар да чират көтә.

Җыеп әйткәндә, кыш озын әле, өлгерербез, дигән караштан чыгып эш итәләр «Чишмә» колхозында. Эш туктап та тормый, ашкынып та бармый. Көн яктыргач киләләр, кичке эңгер җәелә башлагач китәләр. Шуннан төшке ашка кайту, килүгә киткән сәгатьләрен алып ташласаң, ремонтчыларның хезмәткә киткән реаль вакытын исәпләп чыгарырга була. Һәм ул тулы хезмәт көненнән күпкә ким чыга, билгеле. Моны бәйнәләп санап үтү эшнең әле озакка сузыласын күрсәтү өчен. Ашыга төшәргә вакыт түгелме икән?! Безнеңчә, бик вакыт. Шулай булганда да таманга килер әле.

Р. АЙЗАТУЛЛИН.

Геннадий Александрович Мензелеев исеме «Знамя Октября» колхозында һәрчак иң алдынгы механизаторлар белән бергә телгә алына. 16 ел туган колхозында намуслы хезмәте белән яулады ул аны. Соңгы елларда Геннадий Александрович ДТ-75 тракторында эшли. Җир сөрүдә, чәчүдә булсынмы ул—һәрчак иң алдынгылар сафында була, ел нәтиҗәләре буенча да ул призлы урыннарның берсенә чыга.

Хәзер Геннадий Александрович хуҗалык мәшәкатьләре—урман ташу, азык китерү кебек эшләр белән мәшгуль. Карусыз, дисциплиналы механизатор һәр нарядны төгәл үти, айдан-айга әйбәт күрсәткечләргә ирешә. Тагы шунысы да бар: Геннадий Александрович —тәртипле, үрнәк гаилә башлыгы да. Мензелеевлар гаиләсендә 5 бала үсә, ата-аналар аларны эш сөючән, намуслы алмаш итеп тәрбияләргә тырышалар.

Рәсемдә: «Знамя Октября» колхозы механизаторы Г. А. Мензелеев.

Безнең хәлдән килерлек

Соңгы вакытта безнең районда һәртөрле ярминкәләр һәм бәйрәм алды сатулары оештыру традициягә керде. Хәзерге азык-төлек кытлыгы чорында бу халык өчен зур ярдәм, моның өчен шәһәрлеләр авыл эшчәннәренә бик рәхмәтлеләр.

Әмма соңгы ярминкәдәге ит сату белән бәйле күңелсез вакыйга безне аңа кагылышлы санитар-ветеринар таләпләрне ныклап искә төшерергә кирәклеген искәртә. Аларны үтәүнең берничнди катлаулылыгы юк һәм ул безне зур, файдалы чарага тап төшерә торган күңелсез вакыйгалардан да саклый.

Хәзерге вакытта малларны иткә сую һәр авылда башкарыла. Һәр ветеринар белгечкә яхшы мәгълүм: суйганчы малга клиник карау үткәрү, аның клиник сәламәт булуын ачыклау зарур. Иткә бары тик клиник сәламәт маллар гына суелырга тиеш. Ветсанэкспертиза кагыйдәләре буенча итне кисәкләргә бүлү, аны фасовкалау һәм сату экспертиза үткәрелгәннән соң гына махсус җиһазландырылган урында, ябык колхоз базарларында башкарылырга тиеш. Итне сатарга алып килүчедә мәгълүм тәртиптә тутырылган, ветврач (фельдшер) тарафыннан кул куелган ветеринар белешмә булырга тиеш. Анда ветучасток мөһере белән терлекнең суелганчы карау үтүе, сәламәт булуы раслана. Итне ветеринар-санитар карауга түшкәсе белән, урталай яки дүрт кисәккә бүлеп, паренхиматоз органнары (бавыры, йөрәге, үт куыгы, башкасы) һәм башы белән берлектә тапшыралар. Кисәкләргә бүленгән ит ветсанэкспертизага алынмый һәм аны сату да рөхсәт ителми. Ветсанэкспертиза әлеге продуктның кешеләр тарафыннан куллануга яраклы булу-булмавын ачыклау һәм сатуга зооноз белән зарарланган итне чыгаруга юл куймау максатыннан эшләнә. Кызганычка каршы, бездә ярминкә һәм бәйрәм алды сатулары вакытында моңа игътибар бирелми, базар мәйданчыгында сату итүчеләр продукциясенә дә белешмә сорап азапланмыйлар куллланучылар. Ә бит моның аянычлы нәтиҗәләргә китерүе бик ихтимал. Ярминкәләр вакытында продукцияне сатуда да кагыйдәләр тупас бозыла. Аны алдан ук пакетларга тутырып, ачык машина башыннан сату—ул шулай ук рөхсәт ителергә тиеш түгел. Кайберәүләрнең халыкны азык-төлек белән тәэмин итү кебек изге максаттан эшләнә торган шундый зур чарада вак-төяк вакланулар белән баш катырмагыз, диюе ихтимал. Бу—ялгыш фикер. Шундый зур чараны юкка чыгару өчен (без моңа инандык инде) бер күңелсез вакыйга да җитә, ә аны булдырмау безнең хәлдән килерлек.

И. ХӘБИБУЛЛИН,
ветеринар-бактериологик лабораториянең ветсанэксперты.

Уңай хәл ителсен иде

Бүгенге көндә дә (1990 ел ахырыннан бирле) Киекле авылында саклык кассасы филиалы эшләми. Ул Кизләү авылында гына. Шунлыктан, Киекле һәм Үрнәк авылы гражданнары йомыш төшкән саен (ут өчен акча түләү, акча алу яисә акча салу, хезмәт хакы алу) Кизләүгә йөрергә тиешләр. Үрнәктән бара башласаң ул 7 километрдан да артыкка китә. Бу бигрәк тә пенсионер картлар һәм карчыклар өчен зур газап. Бу арада берниндн транспорт та йөрми, димәк, җәяү үтәргә кирәк.

Район саклык кассасы җитәкчеләре бу турыда белә торып та кешеләрнең газапларын җиңеләйтү турында, ахырысы, уйлап та карамыйлар. Югыйсә, колхоз идарәсе белән элемтәгә кереп сөйләшсәләр, мәсьәлә уңай хәл ителер иде.

Колхоздан Кизләү бригадасы аерылып чыккач, идарә бинасында саклык кассасы өчен генә буш урын табылыр иде. Колхоз рәисе иптәш Даутов халыкка уңайлык тудыруга әле беркайчан каршы килгәне булмады. Базар мөнәсәбәтләренә күчү чорында, билгеле, саклык кассасы филиалы өчен урын колхоз бинасында бүлеп бирелсә, аренда, җылыту, электр энергиясе һәм саклау өчен колхозга түләмичә булмас, ул бит законлы. Бәлки район саклык кассасы җитәкчеләре шул түләү хакыннан куркалардыр. Ә бит саклык кассасы филиалы китергән керем аңарга тотылачак чыгымнардан күп артык. Минемчә, халык—саклык кассасы өчен дип түгел, ә саклык кассасы—халык өчен, дип фикер йөртергә кирәктер.

Безнең гозерне саклык кассасы идарәсе дә, район Советы башкарма комитеты да белсеннәр иде.

Үрнәк халкы гозерен язучы Әсгать САФИУЛЛИН.